

't Had slechter gekund

"De situatie is kritiek, maar niet verontrustend", aldus Churchill na de Duitse invasie tijdens de tweede wereldoorlog. Iets dergelijks geldt voor de Nederlandse economie. Terwijl het er vorig jaar nog op leek dat de internationale recessie ons land tamelijk ongemerkt zou passeren, is die hoop inmiddels de bodem ingeslagen. Nu de impuls van de Duitse hereniging is uitgewerkt en Duitsland met een scherpe economische inzinking wordt geconfronteerd, moet ook de Nederlandse economie eraan geloven (zie ook de DNB-conjunctuurindicator in dit nummer). In een dergelijke situatie pleegt de stemming volledig door negatieve berichten te worden beheerst. Daarom kan het geen kwaad het slechte nieuws over de Nederlandse economie wat te relativiseren. Al is het alleen maar om tegenwicht te bieden tegen overdreven pessimisme.

De economische groei valt tegen. Het Centraal Planbureau voorziet in het Centraal Economisch Plan (CEP) 1993 een stijging van het bruto binnenlands produkt van slechts 0,5%. Als de Duitse economie nog sterker krimpt dan verwacht, kan de groei zelfs helemaal verdwijnen. Dat is onprettig, maar het kan slechter in een laagconjunctuur, getuige de negatieve groei in de VS, het VK en nu ook in Duitsland, alsmede de Nederlandse ervaringen bij eerdere recessies (1974/75 en 1982). Dat de groei nu niet of nauwelijks beneden nul komt, komt omdat de economische structuur sinds 1982 aanzienlijk is verbeterd; daardoor ligt de trendmatige groei nu veel hoger dan destijds (ruim 2%). Ook kampt de Nederlandse economie niet met extreme schuldposities van gezinnen of bedrijven, zoals de VS, het VK, Japan en verschillende andere OESO-landen. De oude kwaal dat de groei van de Nederlandse economie bij voortdurende achterblijft bij die van omringende landen, lijkt inmiddels verdwenen.

De lonen stijgen veel te snel. Sinds 1990 heeft de stijging van de loonsom per werknemer de stijging van de arbeidsproductiviteit aanzienlijk overtroffen. Hierdoor is de concurrentiepositie – afgemeten aan de loonkosten per eenheid produkt in vergelijking met concurrenten – verslechterd. Tevens is de arbeidsinkomensquote (aiq) van bedrijven in de afgelopen drie jaar tijd met 5 punten opgelopen. Het CPB spreekt daar in het CEP 1993 zijn grote zorg over uit. Sinds begin dit jaar lijken de somberder ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de achteruitgang van de winsten van het bedrijfsleven echter in de loononderhandelingen door te klinken. In de sinds de 'loonpauze' afgesloten cao's blijft de loonstijging beperkt tot tussen de 0,5 en 2,5%. Verwacht wordt dat deze ontwikkeling in 1994 doorzet. Daarmee zit Nederland weer op de lijn van een in internationaal perspectief zeer gematigde loonkostenontwikkeling. Als de wereldhandel aantrekt, zal de aiq ook weer kunnen dalen.

De werkloosheid loopt fors op. Volgens het CEP 1993 zal het aantal werkzoekenden zonder baan dit

jaar en volgend jaar met 55.000 stijgen. Ook dat is niet bijzonder in deze fase van de conjunctuur. In het hele OESO-gebied zijn de werkloosheidscijfers opgelopen. Wel uitzonderlijk was de zeer sterke groei van de Nederlandse werkgelegenheid in de afgelopen jaren. Hiermee was Nederland internationaal koploper. Daardoor ligt de werkloosheid in ons land nu onder het EG- en OESO-gemiddelde. Overigens moet hierbij wel worden aangetekend dat Nederland nog steeds een zeer grote groep 'economisch niet-actieven' onder de beroepsgeschikte bevolking telt.

Het financieringstekort gaat weer stijgen. Het financieringstekort van het Rijk is in procenten van het bbp vorig jaar licht gestegen (van 3,7 naar 3,9% bbp). In het licht van de conjuncturele vertraging is dat weinig. In de OESO als geheel nam het begrotingstekort met 1% bbp toe. Ondanks de zwakke conjunctuur houdt het kabinet vast aan het beleid gericht op vermindering van het financieringstekort. Hoewel een sterkere tekortreductie en vooral ook een vermindering van de collectieve-lastendruk zeer gewenst zouden zijn, steekt de daadkracht van het kabinet (in de aanloop naar de verkiezingen) niet ongunstig af bij die in omringende landen. Hoe anders was dat niet in het begin van de jaren tachtig, toen het begrotingstekort en de collectieve-lastendruk met vele procenten per jaar opliepen.

De winsten van het bedrijfsleven zakken in, waardoor de investeringen stagneren. Zoals opgemerkt, is de aiq de afgelopen jaren snel gestegen (sterker dan gemiddeld in de geïndustrialiseerde landen). De daling van de aiq in de jaren tachtig is daarmee voor een belangrijk deel weer ongedaan gemaakt. Hoewel het belangrijk is dat deze ontwikkeling wordt gekeerd, is er geen reden voor paniek. Een stijging van de aiq is normaal in een periode van recessie. Van groot belang is dat de financiële positie van het bedrijfsleven over de hele linie beziens momenteel veel sterker is dan in het begin van de jaren tachtig. Hoewel er natuurlijk duidelijke probleemgevallen zijn, kan het bedrijfsleven als geheel een stootje velen. De bedrijfsinvesteringen nemen in 1993 af met 4,5%. Deze daling is in vergelijking met voorgaande conjunctuurfases gematigd. De investeringsquote blijft in ons land vergeleken met het gemiddelde van EG en OESO ook op een relatief hoog niveau. Daarbij gaat een positief effect uit van de lage rente.

Natuurlijk gaat het niet goed met de Nederlandse economie. Dat het in andere landen en in andere tijden nog slechter gaat en is gegaan, is een schrale troost. Het is ook geen reden om tevreden achterover te leunen. Het illustreert alleen dat er voor doemdenken geen aanleiding bestaat. De 'fundamentals' zijn goed. Daarom moet de Nederlandse economie de huidige recessie zonder al te veel kleerscheuren door kunnen komen.

L. van der Geest